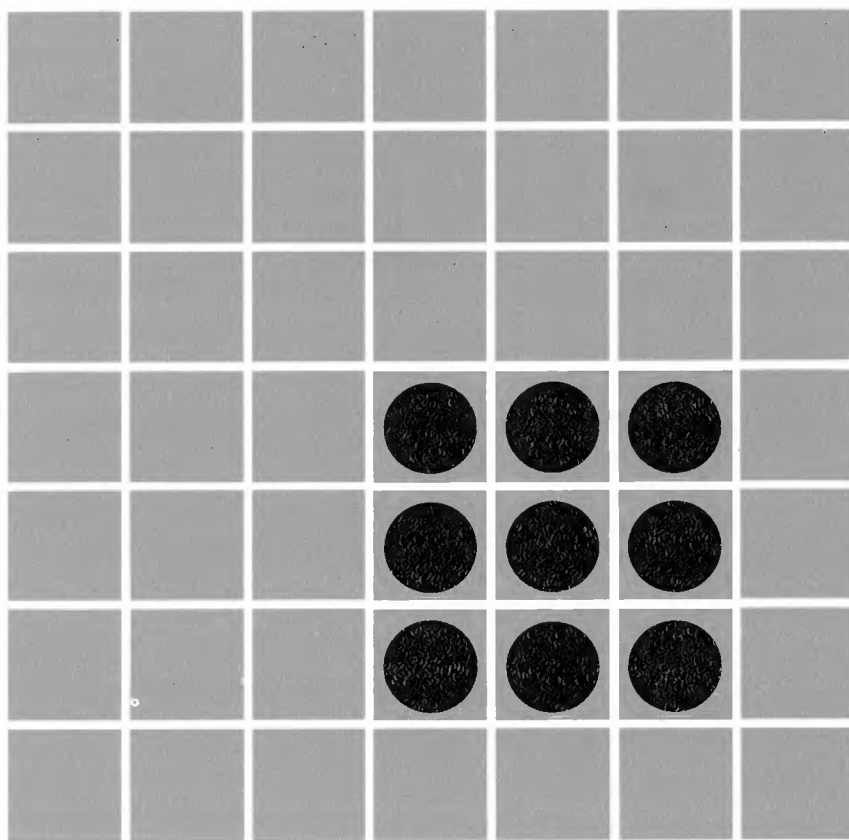

DE ACTIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAP IN DE CULTURELE SECTOR

In dezelfde reeks

Het onderwijs aan kinderen van migrerende werknemers in de Gemeenschap (*niet meer verkrijgbaar*)
Een nieuw regionaal beleid voor Europa (*niet meer verkrijgbaar*)
De financiën van de Europese Gemeenschappen (*niet meer verkrijgbaar*)
De Europese Gemeenschap en de nucleaire veiligheid (*niet meer verkrijgbaar*)
De bescherming van de werknemers bij multinationale ondernemingen (*niet meer verkrijgbaar*)
De buitenlandse handel van de Europese Gemeenschap
De opleiding van leerkrachten in de Europese Gemeenschap (*niet meer verkrijgbaar*)
Technische handelsbelemmeringen: de Europese Gemeenschap opent de grenzen (*niet meer verkrijgbaar*)
Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (*niet meer verkrijgbaar*)
De concurrentiepolitiek van de Europese Gemeenschap
Het landbouwbeleid van de Europese Gemeenschap (*niet meer verkrijgbaar*)
De Europese Gemeenschap en de ontwikkelingslanden
Naar een Europees onderwijsbeleid (*niet meer verkrijgbaar*)
Meer zeggenschap voor de Europese werknemer
De Gemeenschap en haar regio's (*tweede uitgave*)
De douane-unie
Het milieubeleid van de Europese Gemeenschappen
De Europese Gemeenschap en het energievraagstuk
Het sociale beleid in de Europese Gemeenschappen
De consument in de Europese Gemeenschap
De financiën van de Europese Gemeenschappen (*tweede uitgave*)
Het landbouwbeleid van de Europese Gemeenschap (*tweede uitgave*)
De Europese Economische en Monetaire Unie
25 jaar buitenlandse betrekkingen van de Europese Gemeenschap
De tweede uitbreiding van de Europese Gemeenschap
De Gemeenschap en haar regio's (*derde uitgave*)
De Europese Gemeenschap en het energievraagstuk (*tweede uitgave*)

Auteur :

Afdeling IX/D/11 — Coördinatie en voorbereiding van publikaties

341.232.7 (4)

90-122

De actie van de Europese Gemeenschap in de culturele sector

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

Manuscript van Georges H. DUMONT, in juni 1980 voltooid.

Deze publikatie wordt eveneens in de volgende talen uitgegeven :

DA	ISBN 92-825-1875-2	Det europæiske Fællesskabs indsats på det kulturelle område
DE	ISBN 92-825-1876-0	Die Aktion der Europäischen Gemeinschaft im kulturellen Bereich
EN	ISBN 92-825-1877-9	Cultural action in the European Community
FR	ISBN 92-825-1878-7	L'action de la Communauté européenne dans le secteur culturel
IT	ISBN 92-825-1879-5	L'azione della Comunità nel settore culturale

Bibliografische data bevinden zich aan het einde van deze publikatie

Amsterdam 1017 BP
1017 BP
1017 BP

De in deze publikatie opgenomen teksten kunnen geheel of gedeeltelijk vrij worden overgenomen met vermelding van hun herkomst

Printed in Belgium 1980

ISBN 92-825-1880-9

Catalogusnummer : CB-NC-80-003-NL-C

Inhoudsopgave

Inleiding : De culturele dimensie van Europa	5
I. Grenzen en oogmerken van een gemeenschappelijk optreden in de culturele sector	11
II. Hoe kunnen wij het culturele erfgoed beschermen en tot zijn recht laten komen	14
Werkkampen voor jongeren en centra voor de instandhouding van het culturele erfgoed	14
Stralingseconservering	15
De problematiek van de historische huizen	15
III. Ontwikkeling van culturele uitwisselingen	17
Evaluatie van communautaire culturele manifestaties	17
Stimuleren en steunen	17
Europese zalen in musea	18
IV. Bestrijding van diefstal van en clandestiene handel in kunstwerken	18
Wie zijn de dieven ?	19
Preventieve middelen	19
Noodzaak van nauwkeurige kaartsystemen	20
Controlemaatregelen	21
V. Vrije uitwisseling van cultuurgoederen	21
De twee beperkingen van artikel 36 van het Verdrag van Rome	21
Harmoniseren en vereenvoudigen	22
VI. Hoe uit het wettelijke voorschriften over het auteursrecht en aanverwante rechten te geraken ?	23
Duur van de bescherming	23
Gebruik van beschermde werken door de media	23
Het contractuele recht van de auteur	24
Volgrecht	24
De slachtoffers van de democratisering van culturele activiteiten	25
De rechten van de vertalers	25
Door bibliotheken verschuldigde rechten	25
VII. Heden en toekomst van de culturele werker	26
Ongelijkheid tegenover de sociale zekerheid en de belastingen	26
Vrij verkeer en vrijheid van vestiging	27
Vakstages voor jonge werkers op cultureel terrein	27
Een gids voor de beeldende kunstenaar	27

VIII. Het kunstambacht	28
Poging tot een definitie	28
Hoe kan de beoefenaar van het kunstambacht worden beschermd ?	28
IX. Cultureel opbouwwerk en cultuurindustrie	29
Conclusie	31
<i>Literatuurverwijzingen</i>	33

Inleiding : De culturele dimensie van Europa

Voor de historicus is Europa geen werelddeel, maar een beschaving; dat wil zeggen een erfgoed van culturen, geloven, kennis en gebruiken die langzaam zijn verworven en vaste vorm hebben gekregen en vervolgens tot een geestelijke constellatie zijn versmolten. „Indien Europa als geestelijke constellatie ophield te bestaan, zou wat er materieel te organiseren overbleef niet meer Europa zijn”, aldus T.S. Eliot.

De Europeaan wordt niet gekenmerkt door ras of taal, maar door de geestelijke vrijheid, zonder welke hij niet meer zichzelf zou zijn, namelijk een dialectische mens die weigert op te gaan in de massa. Het is geen toeval en evenmin een louter religieuze verwijzing, dat het kruis het symbool van de Europese beschaving is; het duidt op de eeuwige keuze tussen de uitersten, een strijd tussen het anarchistische individualisme en het verstikkende collectivisme, een kruising tussen zekerheid en gevaar.

Omdat de Europeaan zich niet afsluit voor de werkelijkheid, weet hij wat lijden is; hij ziet het lijden onder ogen en put daaruit het verlangen naar iets anders. Volgens Karl Jaspers „kan alleen de mens die zich innerlijk openstelt voor het onheil uit ervaring kennen hetgeen is en de nodige impulsen opdoen om hetgeen is te veranderen”.

Zodra Europa gestalte krijgt, is er het denken. Het Griekse denken lijkt aanvankelijk versluierd door mythen die enerzijds elkaar

tegenspreken, maar anderzijds verhelderend werken. Terwijl Orpheus op zijn lier spelend 's mensen huizen bouwt, tracht Icarus het onmogelijke door de zwaartekracht te willen overwinnen. Terwijl Apollo de dichtkunst en de muziek beschermt, rooft Prometheus het vuur der goden.

Al heel gauw doen zich enerzijds de grote liefde voor de mens als maatstaf van alle dingen en met name van de architectuur gelden en anderzijds de bevestiging van de autonomie van de menselijke rede. Of deze nu tot uitleg komt in de beginselen van Socrates, de ideeën van Plato, de logica van Aristoteles, de harmonie der sferen van Pythagoras of de meetkunde van Euclides, steeds gaat het om het zegevieren van een nieuwe vorm van kennis. Een kennis waarbij de mens niet alleen afstand neemt van het irrationele, maar ook bereid is — zoals in de tragedies van Aeschylus of Sophocles — het noodlot, de „moira”, te tarten.

Het zaad heeft gekiemd. Om tot volle wasdom te komen ontbreekt slechts een universele dimensie. Rome geeft deze denkwereld die universele dimensie met geweld en dus ten koste van de vrijheid, maar geeft daarbij aan Europa het juridische element — het geschreven recht — zonder hetwelk de willekeur vrij spel heeft.

Daarnaast scheidt Rome een universele dimensie voor een ander wezenlijk element, namelijk het christendom. Plotseling te

voorschijn komend uit de synagogen, waar de joodse bijbelse traditie bezig is te verkommeren, volgt de nieuwe godsdienst de weg van de Romeinse soldaten en handelaren om de gelijkheid van alle mensen voor één enkele God te verkondigen, evenals de mogelijkheid om door geloof en goede werken het heil te verwerven.

De kerk schikt zich dadelijk naar de wereld waarin zij wortel schiet; wanneer een schilder van de catacomben Christus wil afbeelden, denkt hij onmiddellijk aan Orpheus; de heilige Hiëronymus aarzelt niet om Cicero, de meest Griekse Romein, na te bootsen, het Latijn wordt de taal van de liturgie; de bestuursvormen van het Romeinse rijk worden overgenomen door de kerkelijk organisatie, die orde en eenheid boven alles stelt. Zodoende wordt de kerk de erfgename van degenen die haar aanvankelijk hebben vervolgd. Het is ook de kerk die zorgt voor de integratie van het laatste Europese element, namelijk de Germanen met hun gemeenschapszin en vooral hun dadendrang.

Van nu af aan bestaat het echte Europa, dat van een beschaving. Zijn fundamentele eenheid vloeit voort uit de inbreng van elkaar aanvullende tradities in de smeltkroes van het christendom. Dit christendom zal vaak worden verraden door hen die zich christen noemen of de kerk leiden, terwijl het dikwijls zal worden gediend door hen die het bestrijden. Maar het geeft Europa definitief zijn beide polen, namelijk de drang om alles wat gekend kan worden te onderzoeken enerzijds, en de actie die zowel voortvloeit uit scheppingsdrang als uit het verlangen tot uitdraging anderzijds.

Natuurlijk zal de Europese denkwereld niet altijd vrij van fouten zijn, terwijl de dadendrang soms tot verschrikkelijke misdaden zal leiden. Maar om Karl Jaspers nog eens te citeren, het zijn „ook de Europeanen die erin zijn geslaagd het minst bevooroordeeld door te dringen tot het wezen van de anderen. De oorspronkelijke drang de wereld te veroveren is veranderd in de wil om de an-

deren te begrijpen en in volledige openheid met de gehele mensheid te communiceren.”

Denken en handelen zijn zich blijven ontwikkelen, ondanks de wisselvalligheid van een zich steeds wijzigende politieke constellatie. Hoewel Karel de Grote het westerse keizerrijk slechts kortstondig als evenwicht tussen het zuidelijke en noordelijke karakter bijeenhoudt, slaagt hij er met zijn politiek niettemin in de Grieks-Romeinse en joods-christelijke gedachtenwereld daarachter voor de toekomst te bewaren. In over zijn hele rijk verspreide kloosters kopiëren en verluchten mannen en vrouwen manuscripten. Door hun illustratie knopen de prachtige getijden- en psalmböeken aan bij de Angelsaksische kunst die in de zesde en zevende eeuw al van grote betekenis is. Een aantal schrijvers onderscheidt zich door een grote eruditie en de dichters laten graag blijken, dat zij Horatius, Terentius, Ovidius, Lucanus en Virgilius hebben gelezen. Voor de bouw van zijn paleizen en kerken doet Karel de Grote een beroep op Byzantijnse architecten, met de Lombarden de engen die in staat zijn rotonden te bouwen.

Ook al valt het Karolingische rijk na het verdrag van Verdun (843) uiteen, toch zal dit nimmer een onbelemmerde doorgang van de grote culturele stromingen verhinderen.

In de romaanse stijl van Europa zingt de steen met talloze variaties, maar daaronder klopt steeds hetzelfde hart; in Pisa, Cluny en Santiago de Compostella evenzeer als in Worms, Doornik, Maastricht en Canterbury. In de hierop volgende gothiek zien we dat de spitsbogen van de kathedralen overal de vorm van twee gevouwen handen vertonen, terwijl de schepenen in het noorden en de consuls in het zuiden rond belforts en hallen vorm geven aan de gemeentelijke democratie.

Troubadours en minnezangers stellen de oude legenden over liefde en dood in een nieuw daglicht, terwijl Europa op allerlei

gebieden, zoals cijfers, irrigatie, geneeskunde, aardrijkskunde, vertellingen en gedichten, veel ontleent aan de Arabieren. Dante Alighieri en spoedig na hem Petrarca schrijven het ene meesterwerk na het andere in de volkstaal, terwijl Giotto niet langer afbeeldingen van mensen schildert, maar de mensen zelf.

De honderdjarige oorlog vormt het einde van de middeleeuwen in een sfeer van onzekerheid. Tijdens dit verval leven echter Villon en Chaucer, de gebroeders Van Eyck, Van der Goes, Memling en Fouquet — ontstaan de werken van Claus Sluter — wordt de Europese polyfone muziek geboren. Nooit laat de cultuur zich verstikken door verwoestende strijd en haar uitstraling reikt naar alle vier de windstreken.

Terwijl Christophorus Columbus de wereld ontdekt en met Gutenberg het tijdperk van de media begint, stelt heel Europa zich open voor het humanisme en de renaissance.

Guillaume Budé en Rabelais in Frankrijk, Thomas Moore in Engeland, Erasmus in Nederland, Machiavelli, Ariosto en Guicciardini in Italië hebben allen deel van dezelfde ideeënwereld die de rede en de tolerantie boven de hartstocht en het fanatisme stelt.

In Florence, waar de Medici's regeren, die ervan overtuigd zijn dat „de kunstenaars ongeacht hun zwakheden, in de geestelijke hiërarchie een vooraanstaande plaats innemen” (Fred Bérence), ligt de bakermat van de renaissancekunst. Vandaar dringt zij langzaam naar het noorden door. Onderweg put zij uit verschillende inspiratiebronnen, maar overal maakt zij de mens en zijn persoonlijke waardigheid tot maatstaf van alle waarden. Van Brunelleschi tot Bramante, van Donatello tot Michelangelo, van Masaccio, Botticelli, Leonardo da Vinci tot Breugel, Cranach en Dürer : zij zijn ontelbaar, deze door een nimmer verzadigde schepingsdrang bezeten architecten, beeldhouwers en schilders van de renaissance.

Alles is nieuw en barstend van jong leven. Zelfs de reformatie, die lang is voorgesteld als breuk in de geestelijke eenheid van Europa, blijkt een hernieuwing van de oorspronkelijk in Galilea verkondigde boodschap. Daar echter de verschillende vormen van protestantisme van Luther, Calvijn, Zwingli en Hendrik VIII in een strijd om de hegemonie verwickeld raken, ontsteken ze vuren die na eeuwen nog niet volledig zijn gedoofd.

Ondanks het feit, dat in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw verschillende absolutistische stelsels met elkaar in botsing komen, zodat Europa wordt verscheurd door de tegenstrijdige verlangens om te overheersen en te unificeren, blijft het denken een levende kracht. Dit denken draagt dan de namen van Cervantes, Shakespeare, Montaigne of Vondel, Rubens, Velasquez, Rembrandt of Vermeer, Descartes, Spinoza of Leibnitz, Racine, Molière of Pascal, Locke, Milton of Swift, Vivaldi, Scarlatti of Bach, Pergolesi, Mozart of Gluck, Voltaire, Diderot of Rousseau, om er slechts een aantal te noemen.

En terwijl in Dublin voor het eerst de *Messias* van Händel klinkt, begint in Engeland de industriële revolutie. Europa zal de mens stoom en elektriciteit brengen. En dit is nog maar het begin !

Hardhandig, maar doeltreffend geeft de Franse revolutie aan Europa en zijn rebellerend kind Amerika de vrijheid en tegelijkertijd een verlangen naar gelijkheid en broederschap. De filosoof Kant ziet het goed, als hij zegt dat dit een Europese revolutie zal worden. Helaas echter is het doen niet meteen in overeenstemming met het erachter liggende denken.

Het Europa van de negentiende eeuw vervalt in het nationalisme en de uitwassen ervan. Maar zijn geest lijdt hier praktisch niet onder. Europa staat geheel in het teken van de romantiek, zowel in de letterkunde als in de muziek, de schilderkunst, de beeldhouwkunst, alsmede in de levens- en we-

reldbescouwing. Wanneer het Napoleontische rijk tenslotte ineenstort, heeft heel Europa gekozen voor dezelfde dans in driekwartsmaat, de wals.

Victor Hugo, Byron en Goethe spreken geenszins dezelfde taal. Maar zij laten de vrije loop aan hun gevoel en hun door het contact met het Europese verleden verrijkte fantasie. *Mutatis mutandis* kan hetzelfde worden gezegd van Beethoven, Schubert, Chopin en Wagner. De schilderkunst blijft niet achter met Delacroix, Goya en de voorloper van het impressionisme, Turner.

Enkele tientallen jaren later wekt Proudhon ergernis onder de weldenkenden, als hij stelt dat „het nationalisme veeleer het produkt van de politiek dan iets natuurlijks is”. Hier, evenals op andere gebieden, is zijn enige ongelijk dat hij te vroeg gelijk heeft. Maar de koortsachtige ontwikkeling van de spoorwegen en andere communicatiemiddelen, de sterke opkomst van de industrie, de algemene aanvaarding van de gouden standaard, de toonaangevende plaats van de Bank van Engeland, de hoge vlucht van de Duitse wetenschap en de door Karl Marx gestichte arbeidersinternationale maken tezamen dat er een Europees geheel is, ondanks het feit dat Europa meer verdeeld is dan ooit.

Van doorslaggevende betekenis in dit geheel is de scheppende kracht van de verschillende culturen, ongeacht of het hier gaat om wetenschap (Darwin, Pasteur of Freud), literatuur (Rimbaud, Tolstoï, Proust, Stefan George, Wells of Bernard Shaw), beeldende kunst (Manet, Van Gogh of Picasso, die hier al kan worden genoemd) dan wel muziek (Wagner, Debussy of Stravinski).

Het jaar 1914 lijkt de doodsklok te luiden voor het Europa van toen, maar na de meest zinloze van alle oorlogen worden de landsgrenzen in dit werelddeel vaak willekeurig veranderd en wordt het nationalisme heftiger dan ooit. En alles begint in 1939 opnieuw.

Dit maal blijkt de beproeving echter zó wreed, dat zelfs de grootste sceptici wakker worden geschud.

Europa had het geluk dat zijn culturele dimensie van oudere datum was dan zijn verdeling in nationaliteiten. Tussen de beide wereldoorlogen en na 1945 voltrok de culturele ontwikkeling zich ongehinderd over alle grenzen heen en verbond ze steden en haarden van creativiteit met elkaar, over de verdeeldheid van de volkeren heen.

Bovendien is het veelzeggend, dat bij deze ontwikkeling traditie en vernieuwing hand in hand gaan. Zo breekt bij voorbeeld het kubisme met het impressionisme, dat op zijn beurt met het realisme had gebroken, maar tegelijkertijd El Greco, Piero della Francesca, Ucello of Georges de Latour herontdekte. En heeft Joyce niet in zijn *Ulysses* de Odyssee in de twintigste eeuw getransponeerd? En put Picasso zijn inspiratie niet evenzeer uit de Cretenzische beelden als uit de negerkunst? En grijpt het realisme in de Italiaanse film niet terug op een stroming uit de negentiende eeuw, die ouder is dan de zevende kunst? Het is duidelijk, dat deze gelijktijdige actie van continuïteit en verandering mogelijk wordt gemaakt door de verscheidenheid van de Europese cultuur.

Ervan uitgaande dat Europa nog geen vier percent vertegenwoordigt van de boven de zeespiegel liggende aarde en dat dit werelddeel het minst met grondstoffen is bedeeld, heeft Denis de Rougemont zich afgevraagd, waarom deze kleine uitloper van Azië door de eeuwen heen zo'n beslissende rol heeft gespeeld. En hij herinnerde zich de beroemde relativiteitstheorie van Einstein, namelijk $E = mc^2$, waarbij de energie gelijk is aan het produkt van de massa en het kwadraat van de lichtsnelheid. Denis de Rougemont transposeert deze vergelijking en maakt van E Europa, van m de kleine fysieke massa van ons continent en van c cultuur. Het resultaat is Europa, een kleine fysieke

massa vermenigvuldigd met een intense cultuur ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Het spreekt vanzelf dat de Europese dimensie van de cultuur verder reikt dan het grondgebied van de huidige Negen of van de toekomstige Tien, Elf of Twaalf. Maar in de huidige constellatie heeft de Gemeenschap een taak bij het verdedigen, uitdragen en ontwikkelen van de Europese cultuur.

Natuurlijk is deze formule meer een trouvaille dan wiskunde. Ze laat echter duidelijk zien wat Europa zonder zijn culturele dimensie zou zijn, namelijk een klein continent met een economie die geen impulsen meer zou krijgen uit de technische vooruitgang die — zoals bekend — wordt geboren uit het samengaan van wetenschap en cultuur.

I. Grenzen en oogmerken van een gemeenschappelijk optreden in de culturele sector

Het zou ondenkbaar zijn dat de Gemeenschap voor de verleiding bezwijkt om als pleitbezorger op te treden van een „Europees cultuurbeleid”. Niet alleen omdat men in het Verdrag van Rome vergeefs zou zoeken naar een artikel waarin een dergelijk beleid wordt voorgeschreven, maar vooral omdat een dergelijk beleid in botsing zou komen met de onafhankelijkheid van de Lid-Staten op een terrein waar zij met recht de grootste handelingsvrijheid willen hebben.

Een echt cultuurbeleid moet op een zo dicht mogelijk bij de bevolking liggend niveau worden opgezet en uitgevoerd. Elke centralisatie op de schaal van een uitgestrekt grondgebied zou tot ondoeltreffendheid leiden.

Evenmin kan er sprake van zijn, dat de Gemeenschap de gedachte wekt van een „Europese cultuur” als een totaliteit, terwijl Europa — gelukkig — wordt gekenmerkt door het ontbreken van een culturele uniformiteit en door de aanwezigheid van talrijke culturen die gelijkwaardig zijn en dezelfde rechten hebben.

Op basis van een bewustwording van de Europese dimensie van de cultuur, waarvan de draagwijdte en de rijkdom zowel zijn terug te voeren tot de verschillen als tot de punten van gelijkenis, moet en kan echter een optreden van de Gemeenschap

in de culturele sector worden ontwikkeld. Wat dient onder de culturele sector te worden verstaan? Het complex van personen en bedrijven die zich wijden aan het behoud, het tot hun recht laten komen, de productie of de distributie van culturele goederen en culturele activiteiten.

Op zich geven de woorden „productie”, „distributie” en „goederen” aan, dat het hier ook gaat om economische en sociale aangelegenheden. En deze behoren tot de bevoegdheid van de Gemeenschap.

Reeds vanaf 1969 is tijdens de topconferenties van de staatshoofden en regeringsleiders de nadruk gelegd op de noodzaak van een optreden in de culturele sector. In Den Haag werd in 1970 als doel gesteld Europa als „buitengewone bron” van cultuur in stand te houden. Twee jaar later stond in de slotverklaring van de Parijse topconferentie, dat de „economische expansie geen doel op zichzelf vormt” en dat „bijzondere aandacht zal worden besteed aan de onstoffelijke waarden”. In Kopenhagen werd in 1973 op het hoogste politieke niveau de noodzaak van een actie op cultureel gebied erkend.

De concrete gemeenschapsactie in de culturele sector vindt echter haar oorsprong in de met algemene stemmen door het Europees Parlement aangenomen resolutie van 13 mei 1974. Hierin zijn al de hoofdpunten van een programma opgesomd. Dan komen achter-

eenvolgens het „werkdocument” dat door het lid van de Europese Commissie dr. G. Brunner is ingediend bij het Europees Parlement, dat op 8 mei 1976 hiervan akte neemt, en een mededeling van de Commissie aan de Raad, getiteld *De communautaire actie in de culturele sector*, die leidt tot de op 18 januari 1979 met algemene stemmen door het Europees Parlement aangenomen resolutie. Hiermee wordt het licht op groen gezet. Meer zelfs : het is een verzoek om „onverwijld voorstellen aan de Raad te doen om de verschillende in het kader van de communautaire actie beoogde maatregelen (...) ten uitvoer te kunnen leggen”.

Het zij onmiddellijk gezegd, dat deze actie geen overlapping vormt van het programma van de Raad van Europa, die andere juridische mogelijkheden, taken en werkmethoden heeft dan de Gemeenschap. Geen dubbele dus, maar een schouder aan schouder optrekken.

Resolutie door het Europees Parlement op 18 januari 1979 goedgekeurd

RESOLUTIE

houdende advies van het Europees Parlement inzake de mededeling van de Commissie van de Europese Gemeenschappen aan de Raad betreffende de communautaire actie in de culturele sector.

Het Europees Parlement,

- overwegende :
  - a) dat de cultuur in Europa, met haar talrijke en gevarieerde schakeringen, een van de wezenlijke elementen van de Europese identiteit vormt en de burgers van de Lid-Staten een concreet besef kan geven van de totstandkoming van Europa;
  - b) dat het Europees cultureel erfdeel moet worden bewaard, tot ontplooiing gebracht en bevorderd,
 en dat de Gemeenschap daarom een communautaire actie in de culturele sector behoort te ondernemen,

- overtuigd dat alle hinderpalen voor het vrije verkeer van de verschillende culturele manifestaties in de Gemeenschap uit de weg moeten worden geruimd en dat voor de economische en sociale problemen in deze sector een oplossing moet worden gevonden,
- erop wijzend dat op de culturele problemen de nadruk is gelegd in de verklaringen van de staatshoofden en regeringsleiders op de topconferentie van Den Haag in 1969 en de topconferentie van Parijs in 1972, alsook in de door de topconferentie van Kopenhagen in 1973 goedgekeurde „verklaring inzake de Europese identiteit.”
- overwegende dat de heer Tindemans in zijn verslag over de Europese unie meerdere malen gewag maakt van de cultuur als een van de elementen van het gemeenschappelijk erfdeel van de volkeren van Europa en als middel om de burgers van de Gemeenschap beter bewust te maken van hun lotsverbondenheid en saamhorigheid,
- in het besef dat de Europese cultuur zich niet beperkt tot de Lid-Staten van de Gemeenschap en verlangend dat de communautaire actie in de culturele sector steeds wanneer dit mogelijk is wordt opengesteld voor de andere Europese landen, doch op zijn minst voor de 22 landen die het Europees Cultureel Verdrag hebben ondertekend,
- zich bewust van de bijdrage die de Raad van Europa levert tot een betere kennis van het culturele leven, alsmede van de activiteiten die hij ontplooit op talrijke gebieden genoemd in de mededeling van de Commissie aan de Raad,
- overtuigd dat het Verdrag tot oprichting van de Gemeenschap de nodige en voldoende juridische grondslag biedt voor een communautaire actie in de culturele sector,
- gelet op zijn vorige resoluties van :
  - a) 13 mei 1974 „over de instandhouding van het Europees cultureel erfdeel” (doc. 54/74) ⁽¹⁾,
  - b) 8 maart 1976 over een „Europees jeugdorkest” (doc. 537/75) ⁽²⁾,

⁽¹⁾ PB nr. C 62 van 30.5.1974, blz. 5.

⁽²⁾ PB nr. C 79 van 5.4.1976, blz. 8.

- c) en van 8 maart 1976 „over de communautaire actie in de culturele sector” (doc. 542/75) ⁽¹⁾,
- gezien de mededeling van de Commissie aan de Raad van 22 november 1977 betreffende de communautaire actie in de culturele sector houdende een ontwerp-resolutie van de Raad ⁽²⁾,
  - geraadpleegd door de Raad (doc. 497/77),
  - gezien het verslag van de Politieke Commissie en het advies van de Commissie voor de begrotingen (doc. 325/78),
1. hecht zijn goedkeuring aan de richtsnoeren van de communautaire actie in de culturele sector, die het beschouwt als een algemeen programma dat onverwijld moet worden uitgevoerd;
  2. beklemtoont de noodzaak hiervoor de nodige financiële middelen ter beschikking te stellen;
  3. spoort de Commissie aan, de in deze sector reeds ondernomen activiteiten voort te zetten overeenkomstig de wensen die het Parlement in de bovengenoemde resoluties heeft uitgesproken;
  4. verzoekt de Commissie bij het uitvoeren van de communautaire actie voorrang te geven aan maatregelen waardoor direct of indirect en op zo ruim mogelijke schaal de sociale situatie van de werknemers in de culturele sector wordt verbeterd en aldus bij te dragen tot de sociale vooruitgang, mede gelet op de sociale gevolgen van de technische ontwikkeling in deze sector, waardoor vaak het werkgelegenheidsniveau en de inkomsten van auteurs en vertolkers worden vermindert;
  5. is van oordeel dat de problemen in verband met de audiovisuele kunstvormen, die eveneens tot de culturele expressiemogelijkheden van de volkeren behoren, zoals voorbeeld de film, eveneens in het kader van de communautaire actie in de culturele sector moeten worden behandeld, met name overeenkomstig de culturele en sociale doelstellingen van deze actie;
  6. is van mening dat voor een beter verloop van de verschillende in de communautaire actie beoogde activiteiten informatie is vereist over de maatschappelijke situatie van de werknemers in

de culturele sector, en verzoekt de Commissie haar Bureau voor de statistiek op te dragen de hiertoe vereiste werkzaamheden te verrichten;

7. verzoekt met het oog op het uiteindelijke behoud van de voornaamste Europese monumenten dat bijzondere betekenis wordt toegekend aan de opleiding van ambachtslieden, die in staat zijn de restauratie van deze monumenten op passende wijze te verrichten met gebruikmaking van de traditionele technieken, zonder hun toevlucht te nemen tot snellere en meer economische restauratiemethoden;

8. betreurt dat de Commissie geen gevolg heeft gegeven aan het in zijn resolutie van 13 mei 1974 vervatte verzoek tot oprichting van een Fonds voor monumentenzorg en spreekt de wens uit dat de tenuitvoerlegging van de aan dit fonds volgens die resolutie toe te vertrouwen taken wordt gefinancierd door de Europese Investeringsbank die hiertoe aan de Lid-Staten, plaatselijke lichamen en organen, alsmede aan particulieren leningen zou kunnen verstrekken tegen gunstiger voorwaarden dan die welke op de kapitaalmarkt gelden;

9. acht het dringend vereist dat, naast projecten voor de vorming en beroepsopleiding van degenen die op alle niveaus tot taak hebben het cultuurbezit te beschermen, met hetzelfde oogmerk van economische stimulering en sociale en culturele vooruitgang, plannen worden voorbereid voor steun aan de algehele en gecoördineerde instandhouding van het Europese culturele erfdeel;

10. verzoekt de Commissie onverwijld formele voorstellen aan de Raad te doen om de verschillende in het kader van de communautaire actie beoogde maatregelen krachtens het genoemde prioriteitsbeginsel ten uitvoer te kunnen leggen;

11. behoudt zich voor, zich over elk van deze activiteiten uit te spreken wanneer het door de Raad wordt geraadpleegd;

12. wenst dat de communautaire actie profijt zal trekken uit de waardevolle ervaring die in de culturele sector door andere internationale organisaties is opgedaan en dat met name een nauwere samenwerking met de Raad van Europa wordt aangeaan;

13. draagt de Politieke Commissie op het verloop van de communautaire actie in de culturele sector aandachtig te volgen en daarover zo nodig verslag uit te brengen.

⁽¹⁾ PB nr. C 79 van 5.4.1976, blz. 6.

⁽²⁾ PB nr. C 34 van 10.2.1978, blz. 2.

II. Hoe kunnen wij het culturele erfgoed beschermen en tot zijn recht laten komen ?

Ongeveer zestig jaar geleden heeft Le Corbusier voorgesteld Parijs te veranderen in een complex torens en tuinen rond de Notre Dame en de grote paleizen. Weliswaar heeft de ontwerper van dit plan uiteindelijk zijn vergissing toegegeven, maar toch moeten we constateren dat zijn zienswijze langdurig van invloed is geweest op een te groot aantal projectontwikkelaars en planologen in Europa.

Van Athene tot Edinburgh biedt Europa een hoeveelheid monumenten en historische stads- en dorpsgezichten, die men elders in de wereld niet vindt. Nergens zijn de overblijfselen van het verleden zo talrijk, maar ook nergens worden ze zo bedreigd door de nieuwe maatschappelijke omstandigheden.

Het onroerende culturele erfgoed van Europa omvat niet alleen de uit spontane bevolkingsconcentraties ontstane oude agglomeraties, de eigenlijke historische monumenten en het bij het landbouwbedrijf behorende landelijke woonmilieu. Het houdt tevens nauw verband met het milieu en met de harmonie tussen hetgeen de mens tot stand heeft gebracht en het natuurlijk milieu. De mens die tot voor kort de natuur vrij goed had bedwongen, is bezig haar te doden.

Reeds in 1963 heeft de culturele commissie van de Raad van Europa gewezen op de noodzaak van een gecoördineerd handelen om de monumenten en complexen van historisch of artistiek belang te beschermen en goed tot hun recht te laten komen. In samenwerking met *Europa nostra* heeft zij een grote voorlichtingscampagne opgezet.

Bij deze activiteiten speelt de Gemeenschap een actieve rol. Samen met de Raad van Europa heeft zij met name een congres georganiseerd over het Europese bouwkundige erfgoed, dat van 27 tot 29 maart in Brussel plaatsvond. Dit congres, waar voor-

lichting werd gegeven en gelegenheid tot raad werd geboden, was toegankelijk voor jongeren, met name voor bursalen van de Gemeenschap, die aan de centra tot instandhouding van culturele goederen in Brugge, Rome en Venetië studeren.

Werkkampen voor jongeren en centra voor de instandhouding van het culturele erfgoed

Deze nieuwe bijdrage van de Gemeenschap ligt in de lijn van het *actieprogramma van de Europese Gemeenschap* ligt in de lijn van het *actieprogramma van de Europese Gemeenschap inzake het milieu*, waartoe op 17 mei 1979 werd besloten. Hierbij willen we opmerken, dat de Europese Commissie ervan doordrongen is, hoe belangrijk de nationale wetgevingen voor de instandhouding van het culturele en natuurlijke erfgoed van Europa zijn. Zonder doeltreffende wettelijke bescherming, die zo mogelijk geharmoniseerd dient te zijn, zal de vernieling doorgaan. Maar de Commissie acht een concrete en onmiddellijke actie op een bepaald aantal gebieden nuttig.

Zo zullen bij voorbeeld op initiatief van de Commissie in augustus 1980 vijftig jongens en meisjes uit de acht andere landen van de Gemeenschap als vrijwilligers naar vijftien jeugdwerkkampen in Frankrijk gaan. Uiteraard is dit maar een begin. De bevordering van werkkampen voor jeugdige vrijwilligers zal jaarlijks worden voortgezet naarmate het aantal deelnemers stijgt.

Zo zijn ook beurzen van de Gemeenschap toegekend aan architecten, bouwkundige ingenieurs en stedenbouwkundigen, die aan het Europa College te Brugge onderwijs kunnen volgen bij het *Europees Studiecentrum voor de instandhouding van het stedelijk en architecturaal erfgoed* en aan de universiteit

van Rome bij het *Internationaal Centrum voor de instandhouding en de restauratie van culturele goederen*. Naast deze beide centra is sedert 1977 nog het in Venetië gevestigde *Europees Centrum voor de opleiding van beoefenaren van het kunstambacht voor werkzaamheden op het gebied van de monumentenzorg* gekomen. Het behoeft geen betoog, dat de leerlingen van dit centrum ter plaatse hele reeksen mogelijkheden vinden om praktijk op te doen en zich tevens onmiddellijk nuttig te maken.

Het is bedoeling een vierde centrum op te richten, waarbij aan de Bondsrepubliek Duitsland wordt gedacht, voor de opleiding van chef-hoveniers, die gespecialiseerd zijn in het onderhoud van historische parken en tuinen die onverbrekkelijk met het bouwkundig erfgoed zijn verbonden.

Stralingsconservering

De diensten van de Europese Commissie hebben belangstelling voor wat gebeurt bij het *Centre d'études nucléaires te Grenoble*, dat op het gebied van de kunst met succes de specifieke eigenschappen van de gammastraling toepast.

De methode kan worden gebruikt bij een groot aantal voorwerpen of onderdelen en wordt gekenmerkt door snelheid, zekerheid (de gammastralen dringen diep door), eenvoud, universaliteit en onschadelijkheid. Met deze methode worden insecten, hun larven en micro-organismen in hout of organische stoffen verdelgd. Naast haar bio-destructieve eigenschappen heeft de gammastraling een verhardende werking op vloeibare plastic stoffen die in poreus materiaal worden ingebracht. Dank zij deze methode kon reeds worden gezorgd voor het behoud van in zeer slechte staat verkerende meubels, evenals van polychrome beelden, die als verloren werden beschouwd, en van doordrenkte uit het water opgehaalde houten voorwerpen. Voorts ver-

mindert deze methode de aantasting van steen door vorst, oplosbare zouten en zich in de vervuilde atmosfeer bevindende schadelijke stoffen, alsmede door levende organismen die aan de oppervlakte voortwoekeren. Impregnering met hars, gevolgd door polymerisatie door gammastraling, maakt de voorwerpen minder poreus en verhoogt hun buigzaamheid en hun drukweerstand en leidt, met name bij kalksteen, tot een verharding van de oppervlakte. Eenmaal geconsolideerd, wordt het voorwerp bestand tegen restauratiewerkzaamheden, die voordien in verband met zijn broosheid onmogelijk waren.

De Gemeenschap heeft het Centre d'études nucléaires van Grenoble geholpen een voorlichtingscampagne te voeren bij de bevoegde diensten van de Lid-Staten en de lagere overheden, evenals bij particuliere eigenaren van monumenten.

De problematiek van de historische huizen

De instandhouding van de historische huizen brengt specifieke problemen mee, ongeacht of het gaat om kastelen, boerderijen, begijnhoven of oude herbergen.

In 1977 publiceerde het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam onder de titel *Economische en financiële problematiek van particuliere natuurschoonwet-landgoederen*, een studie waarin onder meer wordt vastgesteld, dat de gemiddelde jaarlijkse kosten om een kasteel met park goed te onderhouden, honderdduizend gulden bedragen, waarvan een derde deel voor de gebouwen en twee derde voor de tuinen, parken en bossen. Welke eigenaar, behalve de staat of een overheidsinstelling, kan zulke lasten dragen? De overheid kan echter niet alles kopen en onderhouden en er op kosten van de gemeenschap een goede bestemming aan geven.

In de meeste gevallen leeft een historische woonstede alleen, indien ze ook wordt bewoond. Professor Ignace Claeys Bouuaert merkt in een op verzoek van de Europese Commissie opgestelde studie op, dat „de instandhouding van monumenten met de minste kosten gepaard gaat, indien ze door de particuliere eigenaar geschiedt. Deze is ook de enige die eigen geld voor de instandhouding besteedt.”

Laat de overheid de gebouwen kopen waarvoor ze een goede bestemming heeft. Maar laat zij, behalve in speciale gevallen, de overige in handen laten van de traditionele eigenaren; dit is de meest menselijke manier om onze samenleving haar bouwkundig erfgoed te doen behouden en het is tevens de minst kostbare manier, zelfs indien de eigenaren voor de instandhouding van dit erfgoed direct of indirect worden gesteund.”

De meeste Lid-Statens van de Gemeenschap zijn zich bewust van de noodzaak om de historische huizen in stand te houden, al was het maar uit een toeristisch oogpunt; dat wil zeggen gedeeltelijk om economische redenen. Er zit echter geen systeem in de door de verschillende overheden getroffen maatregelen en ze lopen zelfs van land tot land uiteen.

Een ideale situatie zou zijn bereikt, als in de hele Gemeenschap aan twee beginselen werd voldaan. Het eerste is, dat het een eigenaar niet onmogelijk mag worden gemaakt een historisch huis te onderhouden en in stand te houden, indien en voorzover dit huis van algemeen belang is. Het tweede beginsel houdt in, dat in hetzelfde geval de belastingwetgeving de overgang van dit goed van generatie op generatie mogelijk moet maken; anders gezegd, voorkomen moet worden dat de druk van de successierechten en andere belastingen tot een

praktisch onvermijdelijke ontmanteling van dit erfgoed leidt.

Er zijn talloze redenen aan te voeren voor een actie van de Gemeenschap ten gunste van deze beide beginselen, zelfs zuiver fiscaal gezien.

Prof. Claeys Bouuaert heeft er drie ontwikkeld.

Ook al blijft een onder monumentenzorg staand huis strikt naar burgerlijk recht aan de eigenaar toebehoren, toch kan deze er niet naar goedgevoelen over beschikken. Het is normaal, dat hij niet volledig vrij is om het uiterlijk of de bestemming te wijzigen. De waarde van zijn eigendom wordt dus gedrukt door een soort verplichting tot instandhouding, waarmee de fiscus logischerwijs rekening moet houden.

De tweede reden houdt in, dat de historische waarde van een historisch huis toeneemt naarmate het groter en ouder is. De verkeers- of huurwaarde neemt echter proportioneel af en kan tot bijna nul dalen. De fiscus moet zich dus voor de belastingheffing niet op de culturele waarde van een goed baseren. Hetzelfde geldt voor oude tuinen, die een onverbreekelijk geheel met het historische huis vormen.

De derde reden houdt in, dat het bezit van een oude woonstede zware lasten meebrengt, terwijl afbraak lucratief zou kunnen zijn door de verkoop van schoorsteenmantels, beeldhouwwerken en lambrizeringen, om niet te spreken van de verkoop van belangrijke meubelen, die wellicht niet in de Gemeenschap zouden blijven.

Een andere naar voren gebrachte gedachte is de materialen en diensten die voor de werkzaamheden in verband met de instandhouding nodig zijn, vrij te stellen van BTW.

III. Ontwikkeling van culturele uitwisselingen

De burgers van de Gemeenschap hebben nog niet genoeg oog voor de culturele dimensie van Europa. De uitwisseling van culturele activiteiten beoogt juist de volkeren van de Gemeenschap te helpen elkaar beter te leren kennen en zich van vooroordelen en stereotypen te ontdoen.

Evaluatie van communautaire culturele manifestaties

Een vraag vooraf. Beïnvloeden de Europese culturele manifestaties de publieksgroepen waarop ze zijn gericht? Het zou makkelijk zijn hierop bevestigend te antwoorden en dan met een gerust gemoed op de ingeslagen weg voort te gaan. Dit zou een werkelijke culturele actie onwaardig zijn. De problematiek van de Europese culturele manifestaties vereist een studie, die antwoord kan geven op een aantal vragen en die een aantal onzekerheden kan opheffen over:

- wat de verschillende publieksgroepen willen;
- hun openstaan en hun ontvankelijkheid voor een cultuur van een ander land van de Gemeenschap;
- de mogelijkheid om de publieksgroepen uit te breiden en hierin meer verscheidenheid aan te brengen;
- de belemmeringen voor de verspreiding;
- de mate van improvisatie bij de organisatie van culturele uitwisselingen;
- het belang van de factor „tijdsduur” in de grootte van het succes.

Om de voor de opstelling van de synthese nodige gegevens te verzamelen is aan multidisciplinaire groepen van hoogleraren, hoofdassistenten en gevorderde assistenten opdracht gegeven een evaluatie te maken van:

1. De *Europalia*, een om de twee jaar in Brussel en een aantal andere Belgische

steden plaats vindende manifestatie, waarbij telkens de cultuur van één van de landen van de Gemeenschap wordt belicht en waarbij tot dusver aan de beurt zijn geweest Italië (1969), Nederland (1971), Groot-Brittannië (1973), Frankrijk (1975) en de Bondsrepubliek Duitsland (1977);

2. De *Europese seizoenen van Brest*, waarbij elk jaar de meest uiteenlopende aspecten van de cultuur van verschillende landen van de Gemeenschap worden getoond;
3. Het *Festival van Vlaanderen*, dat hoofdzakelijk op muziek is gericht en veel succes heeft bij talrijke jongeren.

Om de lessen uit de evaluaties in praktijk te brengen, verleent de Gemeenschap een bijdrage aan een manifestatie, waarbij door een reeks van drie concerten een topperiode van respectievelijk de Belgische, de Franse en de Britse muziek wordt belicht. In 1980 reist deze manifestatie naar Brest, Brussel, Gent en Norwich.

Stimuleren en steunen

Het ligt niet op de weg van de Gemeenschap om de plaats in te nemen van de diensten van de internationale culturele betrekkingen van de Lid-Staten noch van de particuliere organisaties op het gebied van uitgeverij, tentoonstellingswezen of theater.

Stimuleren en steunen is de rol die zij speelt ten opzichte van:

- het jeugdorkest van de Europese Gemeenschap, dat werd opgericht door de *Foundation of International Festivals of Youth Orchestras*, en waarvan een honderdtal uit alle landen van de Gemeenschap afkomstige jonge musici tussen de veertien en eenentwintig jaar lid zijn;

- het *koor van de Europese Gemeenschappen* waarbij Europese ambtenaren en andere inwoners van Brussel elkaar in de muziek vinden;
- het *Europese festival van Wiltz* (Luxemburg) dat aanvankelijk tweetalig (Duits en Frans) was en geholpen is drietalig te worden door er een opera-manifestatie in het Italiaans aan toe te voegen;
- de *cursus choreografie-muziek* van de universiteit van Surrey, waar choreografen en componisten volgens een originele methode van elkaar leren;
- *Mudra*, het door Maurice Béjart in Brussel opgerichte „centrum voor hogere opleiding en navorsing voor theatervertolkers”.

Europese zalen in musea

Zoals hun benaming aangeeft, hebben conservators van musea in de eerste plaats te zorgen voor het behoud van de aan hun hoede toevertrouwde kunstwerken. Wijs geworden door een aantal slechte ervaringen zijn ze in staat de omvang van de aan het uitlenen verbonden gevaren te onderkennen. Daarbij komt, dat kunstwerken soms slecht bestand zijn tegen de gevaren van het vervoer, zodat er veel zwaar beschadigd van hun reizen zijn teruggekeerd.

Er moet dan ook rekening worden gehouden met terughoudendheid van de conservators ten aanzien van de uitwisseling van kunstwerken of archeologische voorwerpen. Die terughoudendheid is niet altijd gerechtvaardigd; soms schuilt hierachter, dat de conservators opzien tegen het vele administratieve werk, waarvoor zij niet over het nodige personeel beschikken.

Hoe het ook zij, niemand twijfelt eraan, dat een te groot aantal belangrijke kunstwerken van hoge kwaliteit in de reserveruimten van de musea is opgeslagen en slechts voor wetenschappelijke onderzoekers toegankelijk is. Indien zij in een ander museum zouden worden tentoongesteld, zouden ze niet als een doublure of als minder belangrijk worden ervaren. Integendeel. Ze zouden het publiek in rechtstreeks contact brengen met de cultuur van het land waar ze tot stand werden gebracht.

Vandaar de gedachte die is opgekomen aan een modelproject, namelijk om in 1980 in het Castle Museum van Norwich „Europese zalen” te openen, waar via uitwisselingen niet alleen schilderijen, beeldhouwwerken en tapijsierijen bijeen worden gebracht, maar ook archeologische en historische voorwerpen en een geheel van objecten dat valt onder wat wordt aangeduid als kunstnijverheid (meubelen, klokken, smeedijzer, vazen, porcelein, aardewerk, traditionele gebruiksvoorwerpen, en dergelijke).

IV. Bestrijding van diefstal van en clandestiene handel in kunstwerken

Het stelen van kunstwerken was vroeger een uitzondering in Europa, maar de laatste jaren zijn de diefstallen zo toegenomen, dat van een werkelijke plaag kan worden gesproken. De systematische plundering van archeologische opgravingen, speciaal in Ita-

lië, leidt tot een clandestiene handel van wereldwijde omvang.

Musea, openbare en particuliere verzamelingen, tijdelijke tentoonstellingen en gallerieën zijn steeds moeilijker te beschermen prooien geworden. Ook de kerken, die als

oorden van bezinning lange tijd uit godsdienstige gevoelens werden ontzien, worden steeds veelvuldiger van hun schatten beroofd.

In 1964 liet de UNESCO door de bij haar aangesloten staten een aanbeveling aannemen over maatregelen om de clandestiene handel te verbieden en te verhinderen. Deze aanbeveling kreeg in 1970 de vorm van een conventie. Inmiddels was in 1969 de conventie van de Raad van Europa inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed getekend. Er bestaan dus bindende voorschriften. Ze volstaan echter niet om de plaag uit te bannen. Dit blijkt uit het feit, dat in 1970 aangifte werd gedaan van 1 261 kunstdiefstallen in Frankrijk en van 2 466 in Italië. Vier jaar later bedroegen de cijfers achtereenvolgens 5 190 en 10 952. Hierbij komt, dat duizenden diefstallen nooit worden aangegeven. Het is duidelijk, dat er naast de bindende voorschriften maatregelen moeten worden getroffen. Er dient te worden opgetreden, zowel met preventieve middelen als met controlemaatregelen en strafsancities.

Wie zijn de dieven ?

Om de vraag te beantwoorden wie de dieven zijn, moet eerst een kenschets worden gegeven van de belangrijkste soorten. In de eerste plaats zijn er de stelende toeristen, zoals de dame die bij haar museumbezoek een kleine hamer in haar tas had, waarmee zij zonder aan kwaad te denken souvenirs wegnam. Daar sommige plaatsen en met name archeologische opgravingen worden overstroomd door tienduizenden toeristen, bestaat er een reëel gevaar, dat na enkele jaren ware verwoestingen zullen zijn aangericht. Vooral echter zijn er de werkelijke dieven, waarbij het kan gaan om maniakken die moeilijk zijn op te sporen, daar zij het kunstwerk waarvan zij misschien wel sedert hun jeugd hebben gedroomd, jaloers verborgen houden, of om inbrekers die tegelijk met zilver of hi-fi-installaties een schilderij

of sculptuur meenemen dan wel om bandieten die voor geen enkel middel terugdeinzen om hun doel te bereiken.

Preventieve middelen

Voorkomen is beter dan genezen. Dit geldt evenzeer voor diefstallen van kunstwerken als voor elk ander delict. Helaas is het aantal preventieve middelen niet onuitputtelijk en kunnen de meest doeltreffende niet overal worden toegepast.

Er bestaat tegenwoordig een grote verscheidenheid aan veiligheidsvoorzieningen; de perifere zijn over het algemeen passief (muren, tralies, gepantserde deuren, enz.); de op een bepaald object gerichte voorzieningen zijn actief, dat wil zeggen dat ze langs elektronische weg een sirene in werking stellen, licht ontsteken of een mechanische reactie teweeg brengen.

Opgemerkt zij, dat de meeste passieve of actieve veiligheidsinstallaties afbreuk doen aan twee oogmerken, waarvan de eerste is om talrijke uitgangen te scheppen om eventuele branden beter te kunnen bestrijden; de tweede is van museumkundige aard en beoogt de tentoongestelde werken beter zichtbaar te maken voor het publiek. Iedere conservator, iedere organisator van tentoonstellingen en iedere bedienaar van de godsdienst ziet zich dus voor een moeilijke keuze gesteld. Hij moet kiezen voor brand- of voor diefstalbestrijding, voor een volmaakte presentatie van de kunstwerken of voor hun bescherming door glasplaten of door met stralingsapparatuur beveiligde ruimten.

Uiteindelijk blijft het menselijke toezicht het belangrijkste element bij de preventieve maatregelen. Ook al is een elektronisch systeem geïnstalleerd, dan nog is er personeel nodig dat bij het afgaan van het alarm onmiddellijk kan reageren. Maar waar in onze hoogontwikkelde landen is personeel te vinden dat dag en nacht, ook op zon- en feestdagen, beschikbaar is ?

Zoals Jean Chatelain in een op verzoek van de Europese Commissie verrichte studie heeft uitgelegd, dient een beleid inzake diefstalbestrijding op vier hoofdpunten te zijn gericht:

1. de ontwikkeling van technische veiligheidsvoorzieningen in openbare collecties en tentoonstellingen, maar tevens in particuliere collecties; wat laatstgenoemde betreft zouden de verzekeraars hun assurantieovereenkomsten afhankelijk moeten stellen van de aanwezigheid van een beveiligingssysteem;
2. een betere bezoldiging en een betere opleiding van het toezichhoudend personeel;
3. de opheffing van kleine musea, of tenminste de verwijdering van de waardevolle kunstwerken die ze bezitten;
4. tevens de verwijdering van waardevolle kunstwerken die zijn tentoongesteld in kerken waar toezicht of beveiliging ontbreekt.

Noodzaak van nauwkeurige kaartsystemen

Daar diefstal altijd tot de mogelijkheden behoort, is het van het grootste belang de cultuurgoederen te fotograferen en ze tevoren voldoende te beschrijven. Immers, wanneer de opsporing mislukt, is dit meestal te wijten aan het feit dat de politie niet over een foto van het gestolen voorwerp beschikt, of indien een foto is overhandigd, aan het feit dat er te veel tijd ligt tussen de melding van de diefstal en het moment waarop als aanvulling op de foto een beschrijving wordt ontvangen.

De Commissie is voornemens een groep deskundigen te belasten met het ontwerpen van een gedrukt gemeenschappelijk model-formulier voor een steekkaart die het signalement bevat, met — afhankelijk van de aard van het betrokken voorwerp met cultu-

rele waarde — één of meer foto's en een aanvullende beschrijving.

Exemplaren van de steekkaart dienen dan ter beschikking te worden gesteld van particuliere bezitters van culturele goederen alsmede van degenen aan wier zorgen dergelijke goederen zijn toevertrouwd. Voor elk belangrijk voorwerp met culturele waarde zouden de betrokkenen een formulier moeten invullen en daarmee zou de steekkaart met het signalement van het voorwerp gereed zijn.

Er zij met nadruk op gewezen, dat men vrij dient te zijn al dan niet van dit kaartstelsel gebruik te maken; de steekkaart moet niet verplicht zijn, maar een faciliteit die de bezitters van culturele goederen of degenen aan wie die goederen zijn toevertrouwd, in hun eigen belang wordt geboden.

Voorts dient elk hunner de steekkaart onder zich te houden zolang men niet het slachtoffer van een diefstal is geworden.

Zodra een diefstal is geconstateerd, dient het slachtoffer de betrokken steekkaart aan de politie van zijn land te doen toekomen. Deze dient haar te zenden aan de douanediensten en aan Interpol (Internationale Criminele Politiecommissie), die dan op haar beurt de kaart naar de politie instanties van de andere landen stuurt, met name opdat zij dan hun eigen documentatieorganisaties kunnen waarschuwen. Op hetzelfde ogenblik dat de steekkaart in handen van de politie wordt gesteld (dus onmiddellijk na de constatering van de ontvreemding) wordt deze onder de aandacht gebracht van een zo groot mogelijk aantal personen, aan wie de dieven en helers zouden kunnen trachten het gestolen goed te verkopen, zoals conservators, handelaren, verzamelaars. Ook zou het mogelijk zijn de kaart in kunsttijdschriften te publiceren en, wanneer het om bijzonder waardevolle culturele goederen gaat, in de gewone pers en via de televisie.

Terwijl het voorgestelde systeem er rekening mee houdt dat particuliere bezitters van cultuurgoederen, voordat bij hen iets

wordt gestolen discretie plegen te betrachten (voornamelijk uit vrees dieven op het spoor te zetten) biedt het twee voordelen :

- het zorgt ervoor, dat diefstallen van culturele voorwerpen zeer snel en nauwkeurig worden bekendgemaakt, wat een voorwaarde is om het terug te kunnen vinden;
- het biedt de mogelijkheid op eenvoudige wijze, alleen maar door de steekkaarten op één punt te verzamelen, een algemene lijst van gepleegde diefstallen samen te stellen.

Deze lijst dient te worden bijgehouden door een lichaam of bureau dat hiervoor verantwoordelijk is en de nodige maatregelen moet treffen, opdat alle belanghebbenden toegang tot de lijst hebben en deze kunnen raadplegen bij twijfel over de herkomst van

een voorwerp met culturele waarde dat hun te koop wordt aangeboden.

Controlemaatregelen

De — helaas talrijke — malafide handelaren weten, dat zij om sporen uit te wissen de gestolen voorwerpen één of meer grenzen moeten laten passeren. Theoretisch is een grens dan ook een zone die zich bij uitstrek voor controle leent. In de praktijk verschillen de voorschriften inzake in- en uitvoer in de Gemeenschap echter van land tot land.

Is een onderlinge aanpassing van de voorschriften wenselijk ? Dit is stellig het geval, maar de harmonisatie mag niet zover gaan dat hierdoor een belemmering zou ontstaan voor het uitwisselen van voorwerpen met een culturele waarde. Op het belang van die uitwisseling wordt nog ingegaan.

V. Vrije uitwisseling van cultuurgoederen

Het zal Europa aan zijn volledige Europese dimensie ontbreken, zolang er geen praktisch vrij verkeer bestaat van de produkten van zijn creatieve geesten, ongeacht of het om schrijvers, beeldende kunstenaars of cineasten gaat, dat wil zeggen zolang de burger van één van de landen van de Gemeenschap stuit op administratieve of fiscale moeilijkheden die hem doen afzien van de geestelijke verrijking die het directe contact met de culturele identiteit van een ander land hem had kunnen verschaffen. De belemmeringen voor de uitwisseling kunnen hun rechtvaardiging slechts vinden in de noodzaak om de voor ons gezamenlijk erfgoed onontbeerlijke elementen ter plaatse te laten blijven.

Opzettelijk is het woord *produkt* gebruikt. De scheppende activiteit leidt immers bijna altijd tot een produkt, tot een handelsartikel. Het werk van een denker of een schrijver wordt een in een grotere of kleinere

oplage gedrukt boek, dat bestemd is om in een boekwinkel te worden verkocht. Over de symfonie, het concert of de sonate van een componist worden handelstransacties gepleegd, zodra de uitvoering van het werk door een orkest of een solist op de plaat of geluidsband is vastgelegd. Het schilderij van de schilder is op zichzelf een object, evenals een sculptuur, een maquette van een theater-decor, een film, enzovoort.

De twee beperkingen van artikel 36 van het Verdrag van Rome

Moet het nog worden gezegd ? Het Verdrag van Rome begunstigt naar letter en geest de vrije uitwisseling van culturele goederen, op dezelfde voet als het vrije verkeer van andere goederen tussen de landen van de Gemeenschap. Artikel 36 van het Verdrag houdt evenwel twee beperkingen in, die be-

trekking hebben op de „openbare zedelijkheid, de openbare orde en de openbare veiligheid” enerzijds en op de „bescherming van het nationaal artistiek historisch en archeologisch bezit” anderzijds.

De eerste beperking vindt haar logische verklaring en motivering in de wil tot erkenning van het feit, dat de Lid-Staten soeverein moeten kunnen beslissen over maatregelen die zij tot zelfbehoud menen te moeten nemen. Dit streven om de openbare zedelijkheid en orde te handhaven is overigens terug te vinden in de grondwettelijke bepalingen of wettelijke voorschriften van alle Lid-Staten, behalve Denemarken. De uitleg van het begrip „goede zeden” en vooral de controleprocedures, die vaak uiterst ingewikkeld zijn omdat er verschillende instanties bij zijn betrokken, verschillen echter van land tot land.

Het optreden van de Gemeenschap zal dan ook niet tot een te grote tolerantie maar tot een vereenvoudiging leiden. Zoals Jean Duquesne in een op verzoek van de Europese Commissie verrichte studie opmerkt, zal deze vereenvoudiging mogelijk worden gemaakt door het uniformeren van de bovenbedoelde lijsten van kunstwerken en door het uniformeren van de procedures. Door een uniformering op deze beide gebieden zou het mogelijk moeten worden de controles bij invoer af te schaffen, daar elk van de Lid-Staten de resultaten van de door de uitvoerende staat verrichte controle aanvaardt.

De tweede in artikel 36 van het Verdrag van Rome genoemde beperking (die in beginsel

even gerechtvaardigd is als de eerste) gaat eveneens gepaard met controleprocedures die in de Europese Gemeenschap per land sterk verschillen. Het gevolg is, dat het voor de burger van de Gemeenschap praktisch onmogelijk is zelf, zonder tussenpersoon, de douaneformaliteiten te vervullen.

Het is de taak van de Europese Gemeenschap de aanzet te geven tot vereenvoudiging en uniformering. In de eerste plaats gaat het erom een duidelijke en nauwkeurige gemeenschapslijst op te stellen van de categorieën culturele goederen die aan een uitvoercontrole zijn onderworpen. Daarnaast dient onderscheid te worden gemaakt tussen cultuurgoederen die later opnieuw kunnen worden uitgevoerd naar elke gewenste bestemming ter wereld en die welke de Gemeenschap niet mogen verlaten, omdat ze tot het Europese kunstbezit behoren.

Harmoniseren en vereenvoudigen

Nu de douanerechten zijn verdwenen en nadat de in- en uitvoerformaliteiten zullen zijn vereenvoudigd en geharmoniseerd, blijft het gevaar over, dat de uitwisseling van cultuurgoederen stuit op de belastingheffing en de omstandigheden dat deze van land tot land verschilt.

Het is duidelijk, dat er ondanks de door de Internationale Douaneraad opgestelde en door de Lid-Staten van de Europese Gemeenschap bekrachtigde conventies nog geen systeem bestaat dat een eenvormige procedure waarborgt. Met een juiste uitleg van het Verdrag van Rome zal op dit gebied grote vooruitgang kunnen worden geboekt.

VI. Hoe uit het waret van wettelijke voorschriften over het auteursrecht en aanverwante rechten te geraken ?

Omdat de auteurs- en aanverwante rechten een steeds groter en ingewikkelder gebied vormen, wordt vaak uitsluitend op de juridische aspecten gelet. Daarbij raakt men dan dikwijls in een knap en met veel kennis van zaken bedreven juridisch steekspel gewikkeld. Hierbij wordt evenwel de werkelijke aard van het auteursrecht uit het oog verloren en wordt het te zeer gezien vanuit de hoek van het eigendomsrecht. In feite zijn het auteursrecht en de aanverwante rechten hoofdzakelijk de beloning van de beroepswerkzaamheden van een culturele werker.

Evenmin mag worden vergeten, dat de nationale wettelijke voorschriften per land aanzienlijke verschillen vertonen, die voor de Europese Commissie zijn vastgelegd door Adolf Dietz, Frank Gotzen en Cora Polet.

Duur van de bescherming

De verschillen hebben allereerst te maken met de duur van het auteursrecht. In de Bondsrepubliek Duitsland bedraagt deze duur van de bescherming *zeventig jaar na de dood van de auteur*. Dat is een record. Elders is de duur beperkt tot vijftig jaar, met dien verstande dat Frankrijk, België en Italië verlengingen om oorlogsredenen kennen. De verschillen hebben negatieve gevolgen voor de vrije uitwisseling van literaire, muzikale en andere artistieke werken. Ze leiden ertoe dat de exploitatiemogelijkheden ongelijk zijn.

Hoe kunnen de nationale wettelijke voorschriften terzake nader tot elkaar worden gebracht ? Op het eerste gezicht is aan twee oplossingen te denken : afstemming op de in de Bondsrepubliek Duitsland gebruikelijke beschermingstermijn dan wel op die van de overige landen van de Gemeenschap. Bij

nader inzien zou een derde oplossing gelegen kunnen zijn in de regeling om vijftig jaar na het overlijden van de auteur de rechten niet meer te doen toevloeien aan diens erfgenamen maar ze nog twintig jaar lang te heffen ten gunste van de organisaties van levende auteurs. Anders gezegd, het zou hierbij gaan om een veralgemening en reglementering van een tegen betaling toegankelijk algemeen bezit, zoals dat in Italië en tot op zekere hoogte in Frankrijk reeds bestaat.

Gebruik van beschermde werken door de media

Er bestaan ook nog verschillen in de nationale wettelijke voorschriften rond de sector van het massale gebruik van beschermde werken. Door fotocopieermachines, banden videorecorders en andere reproductiemiddelen staat het werk van schrijvers, componisten, uitgevers en uitvoerende kunstenaars aan plundering bloot. Ook al is het gewenst tot een zo groot mogelijke cultuurspreiding te komen, toch zou deze niet gepaard mogen gaan met diefstal die door de technische ontwikkeling mogelijk wordt gemaakt en straffeloos blijft.

Men kan zich nog afvragen, hoe de rechten waarop de auteurs, uitgevers en uitvoerende kunstenaars aanspraak kunnen maken, geïnd moeten worden. Beloning door de gebruikers zou stuiten op een algemeen verbreide fraude en op de onmogelijkheid enigerlei controle uit te oefenen. Niet minder illusoir lijkt het onderscheid tussen particuliere gebruikers en openbare lichamen, zoals universiteiten, scholen en bibliotheken. De enige resterende mogelijkheid is daarom het verzoek om beloning te richten tot de fabrikanten van apparaten of ander materiaal zoals copieerpapier en geluidsbanden. Er zou een forfaitaire vergoeding in de

vorm van een percentage van de verkoopprijs verplicht moeten worden gesteld, die later elk gebruik zou dekken.

Het contractuele recht van de auteur

Waarom gaat het in feite ? In wezen om een belangentegenstelling tussen aan de ene kant de auteurs, die hun werken niet economisch exploiteren, en anderzijds de eerste exploitanten van de werken, zoals de uitgever, de producenten van grammofoonplaten, de filmproducenten en de radio- en televisieorganisaties. Steeds meer auteurs komen tot de bevinding dat het beginsel van contractvrijheid hun schade berokkent, daar zij de economisch zwakste partij zijn. Zij

zeggen openlijk, dat het contractuele recht van de auteur uiteindelijk neerkomt op een recht van de uitgever, dat vaak lijkt op een vorm van ontteigening van de auteurs door de uitgevers.

Dit conflict tussen vrijheid en billijkheid is moeilijk op te lossen geworden doordat het duidelijk is ingebouwd in het burgerlijk en het algemene contractenrecht.

Volgrecht

Hoe staat het met het volgrecht van schilders, beeldhouwers en, in het algemeen, scheppende kunstenaars in de sector beeldende kunsten ? Dit recht beoogt de beeldende kunstenaars ertegen te beschermen,

Copyright : SPADEM 1980

Deze tekening van Forain heeft de publieke opinie in beweging gebracht, wat heeft geleid tot de wet van 20 juni 1920 waarbij in Frankrijk het „volgrecht” (droit de suite) werd ingevoerd.

dat zij van de meerwaarde van hun werken totaal niets ontvangen. Bij het begin van zijn loopbaan moet een kunstenaar zijn productie vaak voor een appel en een ei verkopen. Later, als hij hoger wordt gewaardeerd, zijn het enkel de opeenvolgende bezitters en de handelaren die de uit de meerwaarde voortvloeiende winsten onder elkaar verdelen.

Het volgrecht is met zoveel woorden ingevoerd bij de herziening van de Berner Conventie. Voorts is tijdens de intergouvernementele conferentie inzake het cultuurbeleid in Europa, die de UNESCO in 1972 te Helsinki heeft georganiseerd, de Lid-Staten aanbevolen „de betrokken kunstenaars een volgrecht toe te kennen, gebaseerd op de prijs van hun werken bij openbare verkopen”. Niettemin bestaat het volgrecht feitelijk of rechtens slechts in zes van de negen landen van de Europese Gemeenschap, namelijk in België, Denemarken, Frankrijk, Italië, Luxemburg en de Bondsrepubliek Duitsland. Dit is echter niet alles, want tussen deze landen zijn de percentages verschillend. Hieruit vloeien onvermijdelijk distorsies voort in de concurrentieverhoudingen. Ingevolge artikel 100 van het Verdrag van Rome hebben de gemeenschapsinstellingen echter de plicht dergelijke verstoringen op te heffen.

De slachtoffers van de democratisering van culturele activiteiten

De toneelschrijvers en componisten zijn in zekere zin de slachtoffers geworden van de democratisering van de culturele activiteiten. Om de theaters en concertzalen voor een zo groot mogelijk publiek toegankelijk te maken en niemand door te hoge toegangsprijzen uit te sluiten, voeren de centrale en de lagere overheden immers een beleid waarbij ruime financiële steun wordt verstrekt. Hierdoor kunnen de toegangsprijzen lager blijven en bedragen ze maar een

klein percentage van wat bij een zuiver commercieel beheer zou moeten worden gevraagd.

Helaas worden de aan de toneelschrijver te betalen rechten berekend op basis van de recette van elke voorstelling. Naarmate het beleid er meer op is gericht om de cultuur voor alle maatschappelijke groeperingen beter toegankelijk te maken, wordt de beloning van de toneelschrijver voor zijn schepende arbeid steeds kariger. *Mutatis mutandis* treft de componist een even slechte behandeling.

Om een einde te maken aan deze duidelijke onbillijkheid stellen de organisaties van toneelschrijvers voor deze auteur een percentage van het subsidiebedrag toe te kennen of het auteursrecht niet meer op basis van de recette, maar op die van het aantal toeschouwers te berekenen.

De rechten van de vertalers

Het gebied van het auteursrecht en de daaruit voortvloeiende problemen is uitgestrekt, ingewikkeld en van wezenlijke betekenis voor de levenskracht van de cultuur in Europa. Het zou een ijdele poging zijn alle aspecten ervan te willen beschrijven. Opgemerkt zij evenwel, dat het wenselijk is de rechtspositie en de beloning van de literaire vertalers te verbeteren. Deze vertalers spelen een zeer belangrijke rol in de uitwisseling tussen de verschillende culturen in Europa. Hun maatschappelijke en financiële positie dient meer aandacht te krijgen, zoals ook het Europees Parlement in zijn resolutie van 8 maart 1976 heeft beklemtoond.

Door bibliotheken verschuldigde rechten

In Denemarken, Groot-Brittannië en de Bondsrepubliek Duitsland wordt in de

openbare bibliotheken een *algemeen leenrecht* (*Public Lending Right*) geheven. Een veralgemening van dit systeem zou de auteurs en uitgevers van alle landen van de Europese Gemeenschap aanzienlijke middelen verschaffen. Overigens zou het leenrecht kunnen worden uitgebreid tot de mediatheken en organisaties die moderne

kunstwerken in verschillende vormen uitleenen.

Het ziet er naar uit, dat bij het in het Verenigd Koninkrijk voorbereide heffings- en verdelingssysteem de meeste praktische moeilijkheden zijn overwonnen, die voortvloeiden uit de veralgemening van het door bibliotheken verschuldigde recht.

VII. Heden en toekomst van de culturele werker

De Europese Commissie heeft gekozen voor het gebruik van de term „culturele werker” en niet voor de meer traditionele benaming „kunstenaar”. De uitdrukking „culturele werker” biedt namelijk het voordeel, dat duidelijk wordt aangegeven dat de betrokkene geenszins een gemakkelijk luxeleven leidt in een schijnwereld, maar dat hij een beroep uitoefent dat even veeleisend en inspannend is als elk ander. Weliswaar zijn de omstandigheden van de culturele werkers-in-loondienst — de meeste orkestmusici behoren hiertoe — niet gelijk aan die van de zelfstandige culturele werkers, zoals schilders, beeldhouwers, schrijvers en componisten. Dit onderscheid doet echter niet af aan de sterke discipline die beide groepen betrachten, noch aan de wezenlijke rol die zij vervullen bij het ontwikkelen van de maatschappij. Hoeveel scheppende en uitvoerende kunstenaars leiden een grauw materieel bestaan, vergeleken bij de enkelen die een vermogen hebben vergaard met behulp van hun talent en/of goede publiciteit. Uiteindelijk zijn heden ten dage de meeste echte proletariërs te vinden in de kringen van de culturele werkers.

De beloning van de culturele werker ligt ver onder het gemiddelde van de beroepsbevolking. De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) heeft zelfs gesteld, dat die beloning vaak beneden het bestaansminimum ligt. Helaas beschikken wij niet over

nauwkeurige statistieken, of zelfs maar over serieuze schattingen van het aantal culturele werkers in de Europese Gemeenschap en de omstandigheden waaronder zij leven. Het wordt tijd hieraan aandacht te besteden. Bekend is evenwel, dat in verschillende landen tenminste tachtig percent van de toneelspelers gedceltelijk werkloos is.

Ongelijkheid tegenover de sociale zekerheid en de belastingen

De culturele werkers zijn niet altijd voldoende verzekerd tegen de risico's van ziekte, invaliditeit en ouderdom. Wat de zelfstandigen aangaat dient aansluiting te worden gezocht bij de originele oplossingen die in een aantal landen van de Gemeenschap al worden toegepast. Voor de overigen moet rekening worden gehouden met de specifieke omstandigheden waaronder zij werken. Een groot aantal werkt met tussenpozen, wanneer zich een gelegenheid voordoet; anderen hebben verschillende werkgevers, wat het er niet gemakkelijker op maakt om de ten laste van de werkgevers komende premies te innen; weer anderen — de dansers — hebben maar een korte loopbaan.

In landen met een hoog beschavingsniveau mag van de overheid worden verwacht, dat zij de activiteit van de culturele werkers aan-

moedigt en steunt, of tenminste niet onaantrekkelijk maakt door de hoogte van de belastingen. Ook mag van de staten van de Europese Gemeenschap worden verwacht, dat zij ongelijkheid van behandeling voorkomen. Dat is niet altijd het geval, zoals professor Ignace Claeys Bouaert heeft aangetoond in zijn op verzoek van de Europese Commissie verrichte studie over de fiscale problemen van de culturele werkers in de staten van de EG.

Deze auteur zegt, dat „de belastingheffing niet neutraal is en dat de extreem hoge bedragen die zij vaak bereikt, ontegenzeggelijk een negatief effect kunnen hebben op de schepping en verspreiding van kunstwerken, ook al is dit moeilijk vast te stellen”.

Vrij verkeer en vrijheid van vestiging

De werkers op cultureel terrein zijn vrij om in de Gemeenschap te verkeren en zich daar te vestigen. Voor de culturele werkers in loondienst staat dit vast sedert een verordening van de Raad van 15 oktober 1968 en voor de zelfstandigen sedert verschillende arresten van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen. Van de werknemers uit de landen van de Gemeenschap mag dus niet meer worden vereist dat zij de nationaliteit van het eventuele gastland bezitten.

Tussen recht en realiteit bestaat evenwel vaak een aanzienlijk verschil. Voorts zijn er maar weinig culturele werkers die precies weten welke mogelijkheden er voor hen bestaan om in de landen van de Europese Gemeenschap te werken.

Aanvankelijk is het SEDOC (het Europese systeem met mededelingen over de voor internationale arbeidsbemiddeling geregistreerde aanbiedingen van en aanvragen om werk) opgezet en ingevoerd voor hoofdzakelijk technische functies. Niettemin moet het mogelijk zijn het werkterrein van het

SEDOC zodanig uit te breiden, dat het zowel aan de potentiële werkgevers als aan de culturele werkers nauwkeurige, regelmatige en belangeloze informatie kan verschaffen over de hen betreffende arbeidsmarkt.

Wanneer de werking van het SEDOC wordt uitgebreid, kan tevens worden vastgesteld in hoeverre op de werkers in de culturele sector het beginsel wordt toegepast, dat onderdanen van de landen van de Europese Gemeenschap ten opzichte van onderdanen van derde landen recht hebben op voorrang bij tewerkstelling.

Vakstages voor jonge werkers op cultureel terrein

In het verlengde van het vrije verkeer en de uitwisseling passen logisch de stages voor jonge werkers op cultureel terrein. Een vrij groot aantal is meer dan hun oudere collega's geneigd aansluiting te zoeken bij de traditie, die zoveel kunstenaars door Europa heeft doen trekken en in een ander land van de Gemeenschap dan het hunne een vakstage te volgen die lang genoeg duurt om een stempel op hun persoonlijkheid te drukken.

Aan dit verlangen kan voortaan tegemoet worden gekomen; op basis van artikel 50 van het Verdrag van Rome hebben de jonge werkers op cultureel terrein, in navolging van die in de industrie en de landbouw, een plaats gekregen in het *tweede gemeenschappelijke programma ter begunstiging van de uitwisseling van jeugdige werknemers binnen de Gemeenschap*.

Een gids voor de beeldende kunstenaar

In 1980 wordt een *gids voor de beeldende kunstenaar* gepubliceerd. Hierin zal een nauwkeurige beschrijving te vinden zijn van de maatregelen die elke Lid-Staat heeft genomen voor potentiële geïnteresseerden

die niet voldoende van deze maatregelen profiteren, daar zij er slecht van op de hoogte zijn. Het gaat hierbij om aankoop van kunstwerken, hulp bij een eerste tentoonstelling, beschikbaarstelling van ateliers, enzovoort.

Uit deze *gids* valt te zien, dat in het algemeen gesproken alle Lid-Staten de aan hun eigen onderdanen toegekende voordelen mede doen uitstrekken tot de kunstenaars die onderdaan zijn van de andere landen van de Gemeenschap.

VIII. Het kunstambacht

Het kunstambacht, dat niet moet worden verward met een kunstmatig voor toeristen in stand gehouden folklore, vormt zulk een wezenlijk element van de cultuur in Europa, dat tot in de negentiende eeuw geen onderscheid is gemaakt tussen beoefenaren van het kunstambacht en kunstenaars. Voorts dient niet te worden vergeten, dat één van de belangrijkste esthetische stromingen van de twintigste eeuw is voortgekomen uit het samengaan van de school voor schone kunsten en die voor toegepaste kunsten van Weimar in het Bauhaus (waardoor een nauwe samenwerking ontstond tussen kunstenaars en beoefenaren van het kunstambacht).

dingen te omringen dan met in serie vervaardigde produkten en om kwaliteit boven kwantiteit te stellen. Terwijl een schilderij of beeldhouwwerk over het algemeen niet voor iedereen financieel bereikbaar is, kunnen zelfs gezinnen met bescheiden inkomens zich de meeste scheppingen van beoefenaren van het kunstambacht veroorloven. Zodoende dragen deze ertoe bij de smaak te ontwikkelen en de culturele verscheidenheid, die één van de fundamentele kenmerken van onze identiteit is, beter te doen uitkomen, al gebeurt dit voorlopig op bescheiden schaal, daar er op de hele Europese markt nog maar weinig produkten van het kunstambacht worden verkocht.

Poging tot een definitie

Een door een beoefenaar van het kunstambacht gemaakt voorwerp beantwoordt aan een bepaalde behoefte : het is er niet zomaar, doch heeft een bepaalde functie. Voorts is het gewoonlijk bestemd om er verscheidene exemplaren van te maken, maar dat hoeft niet. Ten slotte kan het eventueel industrieel worden vervaardigd.

Wanneer een beoefenaar van het kunstambacht een werk concipieert, spelen bij hem culturele waarden mee, die hij van zijn land of streek heeft meegekregen of die hij zelf heeft ontwikkeld.

De scheppingen van de beoefenaar van het kunstambacht beantwoorden aan de min of meer uitgesproken behoefte zich met andere

Hoe kan de beoefenaar van het kunstambacht worden beschermd ?

De beoefenaren van het kunstambacht dienen derhalve nationaal en internationaal te worden beschermd tegen plagiaat, clandestiene reproductie of wederrechtelijke bewerking van hun werken. Als gevolg van hun tweeslachtige rechtspositie genieten zij thans praktisch geen bescherming : als kunstenaars komen zij in aanmerking voor toepassing van de wettelijke regelingen inzake het auteursrecht, terwijl zij als ontwerpers van tekeningen en modellen te maken hebben met de wettelijke regelingen rond de industriële eigendom. Nu is de bescherming van het auteursrecht automatisch, terwijl die van de industriële eigendom eerst vraagt

om formaliteiten van deponering of inschrijving. Overigens verschillen de aard en de rol van deze deponering van land tot land.

Zoals Wladimir Duchemin in een op verzoek van de Europese Commissie gemaakte studie opmerkt, „maken de verschillende uitgangspunten van de bescherming en de uiteenlopende nationale wettelijke regelingen de situatie van de beoefenaren van het kunstambacht op gemeenschapsniveau buitengewoon ingewikkeld en het is duidelijk, dat een harmonisatie van de bepalingen inzake de toegepaste kunsten en het kunstambacht in elk van de nationale wettelijke regelingen van het auteursrecht zou bijdragen tot een vereenvoudiging en vergroting van de mogelijkheden om de scheppingen van de beoefenaren van het kunstambacht

in de gehele Gemeenschap te beschermen, waardoor de uitwisselingen tussen de Lid-Staten zouden worden vergemakkelijkt”.

Volgens Wladimir Duchemin zou de beoefenaar van het kunstambacht, die per definitie niet aan het hoofd staat van een grote onderneming welke over een juridische dienst beschikt, slechts dan het gevoel krijgen doeltreffend te worden beschermd, wanneer een een volledige en duidelijke, op voorstel van de Commissie door de Raad vastgestelde verordening bestond. Hierbij zou moeten worden uitgegaan van een tweevoudig gezichtspunt, te weten de artistieke eigendom en de industriële eigendom, zodat de verordening een cumulatie zou inhouden van het auteursrecht en het recht inzake tekeningen en modellen.

IX. Cultureel opbouwwerk en cultuurindustrie

In één enkele samenleving bestaan verschillende cultuurvormen naast elkaar, waarbij een van deze vormen praktisch altijd meer speciaal intellectuele aspecten vertoont, waardoor hij de andere vormen gaat overheersen en er scheidingslijnen optreden. Deze zijn er de oorzaak van, dat het moeilijk is de kring van het publiek dat boeken leest en naar concerten, tentoonstellingen en schouwburgen gaat, uit te breiden. Het aantal van hen dat hieraan geen deel heeft, blijft groot, vooral op het platteland.

Cultuur kan zich echter niet beperken tot literatuur en kunst, noch kan zij eruditie als motto blijven voeren. Men is het er tegenwoordig algemeen over eens, dat zij de mens in staat moet stellen adequaat te reageren op de vragen waarvoor hij zich gesteld ziet in zijn beroepsleven en zijn maatschappelijk functioneren, evenals op het gebied van literatuur en kunst.

De traditionele kanalen van de verspreiding van de cultuur hebben, naar hun aard,

slechts een geringe rol kunnen spelen bij het veranderen van het culturele leven. Daarentegen neemt de invloed van de cultuurindustrie op de massa steeds toe.

Haar wordt verweten dat zij op winst uit is, tot verbruik aanzet en het *sterrensysteem* hanteert. Het is echter niet te weerleggen, dat zij een aantal van degenen die anders geen deel hebben aan de cultuur, heeft weten te pakken en voor zich te winnen. Door grammofoonplaten en cassettes heeft zij muziekwerken van alle tijden een grotere bekendheid gegeven en geliefd gemaakt. Zij die particuliere of openbare discotheken gebruiken, zijn oneindig veel talrijker dan degenen die regelmatig concerten bezoeken. En wanneer verschillende televisiestations een Griekse tragedie uitzenden, trekt deze op één avond meer toeschouwers dan ze sedert de vijfde eeuw voor Christus heeft gehad.

De cultuurindustrie moet — evenals de boekdrukkunst die sedert ze werd uitgevon-

den zowel middelmatige als meesterwerken heeft verspreid — worden gebruikt om een beschrijving te geven van de kenmerkende trekken van de Europese dimensie van de cultuur en hieraan algemene bekendheid te geven bij het onderwijs en het culturele opbouwwerk in al zijn facetten.

In de mededeling van de Commissie van 16 november 1977 is al gewezen op de wenselijkheid van een groots opgezette, zich over alle landen van de Gemeenschap uitstrekkende actie, die erop gericht is verder te gaan dan de passieve consumptie van culturele produkten en een actieve deelneming teweeg te brengen aan een open, verruimde, verscheidene, pluralistische — in één woord democratische — cultuur. De actie dient niet zozeer gericht te zijn op de „ontwikkelden” die zich verder willen ontwikkelen — en die daarom nog niet moeten worden veronachtzaamd — maar op alle leeftijdsklassen en maatschappelijke groeperingen.

Zoals in de mededeling van 16 november 1977 staat, is de cultuur te lang beperkt tot

de zogeheten „verheven” of „edele” genres. Thans wordt echter algemeen erkend dat alle genres die vroeger van minder belang of volks werden geacht, tot de cultuur behoren, dat de cultuur evenzeer in het heden als in het verleden is gelegen en dat zij — naast het esthetische aspect, zoals literatuur, muziek en beeldende kunst — tevens een wetenschappelijk aspect (wetenschappen en technologie) en een fysiek aspect (sport, het buiten zijn), omvat, alsmede een sociaal aspect, namelijk de mens in zijn werkomgeving, in zijn leefmilieu, in de economie, in de politiek ...

Op initiatief van de Europese Commissie zal een op een groot publiek gerichte actie worden aangepakt door het vervaardigen en uitwisselen van negen televisie-uitzendingen, die gewijd zijn aan de nationale filmkunst van de verschillende landen van de Gemeenschap. Hierbij gaat het erom de Europeanen met uittreksels uit de meest representatieve films een overzicht te geven van de filmkunst, die een culturele verworvenheid van hen is en die zij niettemin soms onderschatten.

Conclusie

Op basis van een bespiegeling over de Europese dimensie van de cultuur (die haar rijkdom evenzeer uit haar verscheidenheid als uit de verwantschap van de verschillende nationale of regionale aspecten put) is op de voorgaande bladzijden in grote lijnen uiteengezet, wat het communautaire optreden in de culturele sector zoal inhoudt.

Deze actie is zeer zeker nog niet volledig; hieraan ontbreekt met name een onderdeel „filmkunst”.

De activiteiten moeten echter verder worden ontwikkeld.

In dit verband heeft het gekozen Europees Parlement zijn politieke wil getoond door het vormen van een commissie die onder meer voor culturele zaken bevoegd is.

Met steun van de Commissie voor cultuur uit het Europees Parlement zal de culturele dimensie van Europa in de landen van de Gemeenschap steeds meer een levende werkelijkheid worden.

Literatuurverwijzingen

- MOURADIAN, Anne Marie — *Belangrijke initiatieven van de Commissie voor cultuur.* (Europese Gemeenschap. Den Haag. 1978. Nr. 210, blz. 16-17).
- EUROPESE GEMEENSCHAP — *De communautaire actie in de culturele sector.* Luxemburg : EG 1977. 26 blz. — Bulletin EG, Suppl. 6/77.
- BRUGMANS, H. — *De Europese cultuur : realiteiten en grenzen.* (Nieuw Europa. Deventer. 1976. Nr. 2. blz. 83-86).
- DUNK, H.W. von der — *Bestaat er een Europese cultuur?* (Nieuw Europa. Deventer. 1976. Nr. 1. blz. 7-18).

Europese Gemeenschappen — Commissie

De actie van de Europese Gemeenschap in de culturele sector

Luxemburg : Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen

1980 — 33 p., 1 ill., — 16,2 × 22,9 cm

Serie Europese Documentatie — 3/1980

DA, DE, EN, FR, IT, NL

ISBN 92-825-1880-9

Catalogusnummer : CB-NC-80-003-NL-C

BFR 40

DKR 7

DM 2,50

FF 6

IRL 0.65

LIT 1200

HFL 2.60

UKL 0.65

USD 1.30

In deze brochure wordt het actieplan van de Gemeenschap in de culturele sector uiteengezet en worden de belangrijkste zich voordoende problemen aangegeven.

Bij de beschrijving van de culturele actie is uitgegaan van een beschouwing over de Europese dimensie van de cultuur.

EUROPESE GEMEENSCHAPPEN - VOORLICHTING

Commissie van de Europese Gemeenschappen, Wetstraat 200, 1049 Brussel

Informationskontorer - Presse- und Informationsbüros - Information offices
Bureaux de presse et d'information - Uffici stampa e informazione - Voorlichtingsbureaus

---

BELGIQUE — BELGIË
Rue Archimède 73 -
Archimedesstraat 73
1040 Bruxelles — 1040 Brussel
Tél. : 735 00 40/735 80 40

DANMARK

Gammel Torv 4
Postbox 144
1004 København K
Tif. : (01) 14 41 40/(01) 14 55 12

BR DEUTSCHLAND

Zitelmannstraße 22
5300 Bonn
Tel. : 23 80 41

Kurfürstendamm 102
1000 Berlin 31
Tel. : 8 92 40 28

FRANCE

61, rue des Belles Feuilles
75782 Paris Cedex 16
Tel. : 501 58 85

IRELAND

39 Molesworth Street
Dublin 2
Tel. : 71 22 44

ITALIA

Via Poli, 29
00187 Roma
Tel. : 678 97 22

GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG

Centre européen
Bâtiment Jean Monnet B/O
Luxembourg — Kirchberg
Tél. : 43011

NEDERLAND

Lange Voorhout 29
Den Haag
Tel. : 46 93 26

UNITED KINGDOM

20, Kensington Palace Gardens
London W8 4QQ
Tel. : 727 8090

Windsor House
9/15 Bedford Street
Belfast
Tel. : 40708

4 Cathedral Road
Cardiff CF1 9SG
Tel. : 37 1631

7 Alva Street
Edinburgh EH2 4PH
Tel. : 225 2058

ΕΛΛΑΣ

Όδός Βασιλίσσης Σοφίας, 2
Καί Ήρώδου Ἀττικοῦ
Ἀθήνα 134
τηλ. : 743 982/743 983/743 984

ESPAÑA

Hôtel Castellana
Paseo de la Castellana 67
Madrid 1
Tel. : 410 02 00

PORTUGAL

35, rua do Sacramento à Lapa
1200 Lisboa
Tel. : 66 75 96

TÜRKIYE

13. Bogaz Sokak
Kavaklıdere
Ankara
Tel. : 27 61 45/27 61 46

SCHWEIZ - SUISSE - SVIZZERA

Casé postale 195
37-39, rue de Vermont
1211 Genève 20
Tél. : 34 97 50

UNITED STATES

2100 M Street, NW
Suite 707
Washington, DC 20037
Tel. : 862 95 00

1 Dag Hammarskjöld Plaza
245 East 47th Street
New York, NY 10017
Tel. : 371 38 04

CANADA

Inn of the Provinces
Office Tower
Suite 1110
Sparks' Street 350
Ottawa, Ont. K1R 7S8
Tel. : 238 64 64

AMERICA LATINA

Avda Ricardo Lyon 1177
Santiago de Chile 9
Chile
Adresse postale : Casilla 10093
Tel. : 25 05 55

Quinta Bienvenida
Valle Arriba
Calle Colibri
Distrito Sucre
Caracas
Venezuela
Tel. : 91 47 07

NIPPON

Kowa 25 Building
8-7 Sanbancho
Chiyoda-Ku
Tokyo 102
Tel. : 239 04 41

ASIA

Thai Military Bank Building
34 Phya Thai Road
Bangkok
Thailand
Tel. : 282 14 52

Verdere publikaties ter algemene informatie

- Zo werken de instellingen van de Europese Gemeenschap door E. Noël, Secretaris-generaal van de Commissie van de Europese Gemeenschappen.
- Europa stap voor stap — Een chronologisch overzicht van de Europese Gemeenschap.
- Financiële hulpverlening door de Europese Gemeenschap — De financiële instrumenten en de wijze waarop daarvan gebruik kan worden gemaakt.
- Notities over Europa — Maandelijks twee thema's van Europese actualiteit.
- Bulletin van de Europese Gemeenschappen — Maandelijks een getrouwe weergave van de meest significante gebeurtenissen bij de opbouw van Europa.
- Basisstatistieken — Verschijnt jaarlijks, verschaft kennis over het sociale en economische Europa.
- Euroforum — Het tijdschrift van de communautaire actualiteit.
- Wandkaart in kleuren — De Europese Gemeenschap, de Lid-Statens, regio's en administratieve eenheden.
- De Europese Gemeenschap als uitgever — Uittreksel uit de catalogi der publikaties.

Verkoopkantoren

BELGIË : Belgisch Staatsblad,
Leuvensestraat 40-42, Brussel, tel. 512 00 26.

GROOTHERTOGDOM LUXEMBURG :
Bureau voor officiële publikaties der
Europese Gemeenschappen,
Boite postale 1003 - Luxembourg.

NEDERLAND : Staatsdrukkerij- en
uitgeverijbedrijf, Christoffel
Plantijnstraat, 's-Gravenhage, tel. (070) 62 45 51.

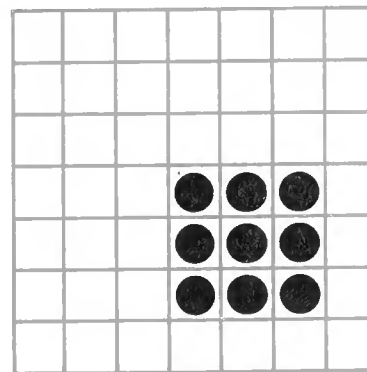
De culturele dimensie van Europa was er reeds voor zijn verdeling in nationaliteiten.

Eeuwenlang is de culturele ontwikkeling met glorieuze onverschilligheid over grenzen en belemmeringen heengestapt en heeft zij steden en haarden van creativiteit over alle verschillen heen met elkaar verbonden.

Op het niveau van de Europese Gemeenschap hebben de staatshoofden en regeringsleiders reeds in 1969 een eerste aanzet gegeven door te wijzen op de noodzaak van een communautaire actie in de culturele sector. In hun resolutie hebben zij gesproken van de instandhouding van de buitengewone bron van cultuur die Europa vertegenwoordigt en van de noodzaak voor de Gemeenschap om bijzondere aandacht te besteden aan de onstoffelijke waarden.

In 1974 heeft het Europese Parlement voor het eerst de hoofdpunten van een cultureel programma aangegeven. Op 16 november 1977 is de Europese Commissie met haar mededeling over de communautaire actie in de culturele sector gekomen.

Hoe staat het thans met de communautaire actie in de culturele sector ? Dit nader toe te lichten is het doel van deze brochure.

BFR 40   DKR 7   DM 2,50   FF 6   LIT 1200   HFL 2,60   IRL/UKL 0.65   USD 1.30

BUREAU VOOR OFFICIËLE PUBLIKATIES
DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

ISBN 92-825-1880-9

Boîte postale 1003 — Luxembourg

Catalogusnummer : CB-NC-80-003-NL-C